

Τισπουδαίο να γνωρίζεις τον

κύριο Λήρ!!!

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα
για μαθητές Δ' ~ ΣΤ' Δημοτικού
& Α' ~ Γ' Γυμνασίου

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF IGOUMENITSA

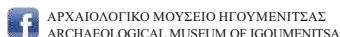
Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας
Κύπρου 68, 461 00 Ηγουμενίτσα, e-mail: efathe@culture.gr

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ
ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF IGOUMENITSA

28ης Οκτωβρίου 2, 461 00 Ηγουμενίτσα, 2665.0.21417, 28539

www.igumenitsamuseum.gr

Κείμενα, επιλογή εποπτικού υλικού, σχεδιασμός εντύπου, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων:

Λάζου Θεοδώρα, ιστορικός-αρχαιολόγος
Τζωρτζάτου Αντωνία, αρχαιολόγος

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «**Τι σπουδαίο να γνωρίζεις τον κύριο Λήρ!**» σχεδιάστηκε με αφορμή την περιοδική έκθεση με τίτλο «Στη Θεσπρωτία με τον Edward Lear», η οποία θα φιλοξενηθεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας από τις 14 Νοεμβρίου 2014 έως τις 11 Ιανουαρίου 2015. Η έκθεση περιλαμβάνει 38 σχέδια, υδατογραφίες, λιθογραφίες και ελαιογραφίες του Lear για τον ευρύτερο Θεσπρωτικό χώρο, από την Πάργα έως το Βουθρωτό και από τους Φιλιάτες έως τη Δωδώνη, τον οποίο εκείνος περιηγήθηκε στα 1849, 1856 και 1857.

Εικόνες εξωφύλλου και εσωφύλλου: Αναστάσιος Παπασταύρος, Edward Lear. Ζωγραφίζοντας την Ήπειρο στα μέσα του 19ου αιώνα, Ιωάννινα 2014

Τι σπουδαίο να γνωρίζεις τον

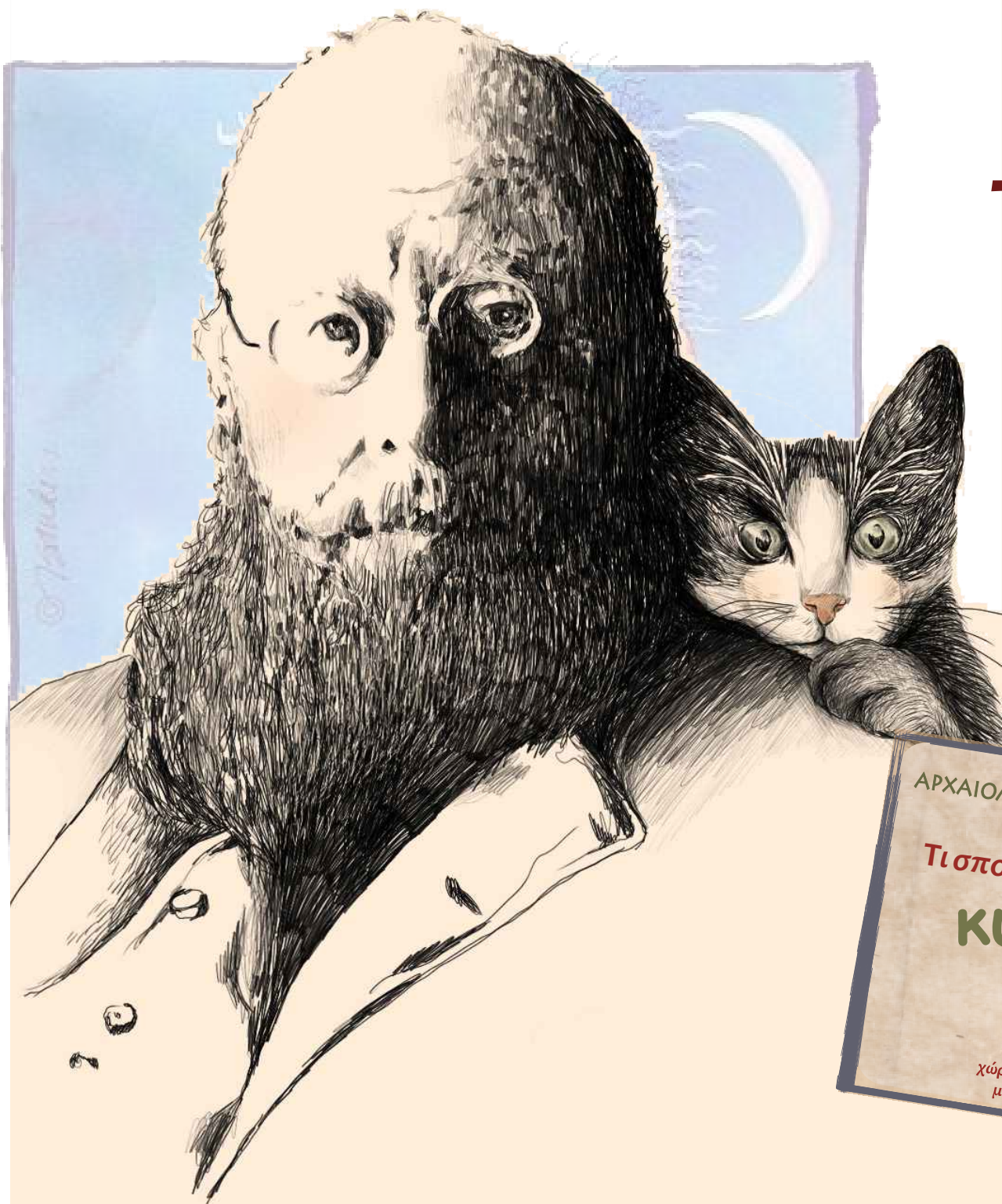
Κύριο Λήρ!!!

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα
για μαθητές Δ' ~ ΣΤ' Δημοτικού &
Α' ~ Γ' Γυμνασίου

έντυπο για τον εκπαιδευτικό

Το παρόν έντυπο σχεδιάστηκε ως βασικό υλικό αναφοράς και προετοιμασίας για τον εκπαιδευτικό που θα επιλέξει να συμμετάσχει με την τάξη του στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «**Τι σπουδαίο να γνωρίζεις τον κύριο Λήρ!**» του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηγουμενίτσας. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού και των τάξεων του Γυμνασίου, επιδιώκει τη διαθεματική προσέγγιση της έκθεσης, την ενεργοποίηση της φαντασίας και της δημιουργικής έκφρασης των παιδιών, την εικαστική τους καλλιέργεια, φέρνοντας τους μαθητές σε επαφή με διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας, σύλληψης και ερμηνείας της τέχνης και της τοπικής ιστορίας.

Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής ξενάγησης στην έκθεση, μέσα από στοχευμένες δραστηριότητες με τη βοήθεια φυλλαδίων εργασίας, οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν από κοντά τα πιο σημαντικά έργα του Lear για τη Θεσπρωτία και να μνηθούν στο θαυμαστό κόσμο του άγγλο ζωγράφου.

Τισπουδαίο να γνωρίζεις τον κύριο Λήρ!
Που συνέγραψε τόσα βιβλία εκτενή!
Αρκετοί λεν πως είναι μυστήριος ανήρ,
Πλην ολίγοι τον βρίσκουν σχεδόν συμπαθή.

Το μυαλό του είναι πλήρες ψυχράς λογικής,
Και η μύτη του είν' ιδιαζόντως χοντρή,
Είναι κάτοχος όψεως πικράς και κακής,
Και γενειάδος που μοιάζει περούκα σγουρή.

Edward Lear (μετάφραση: Νίκος Σταμπάκης)

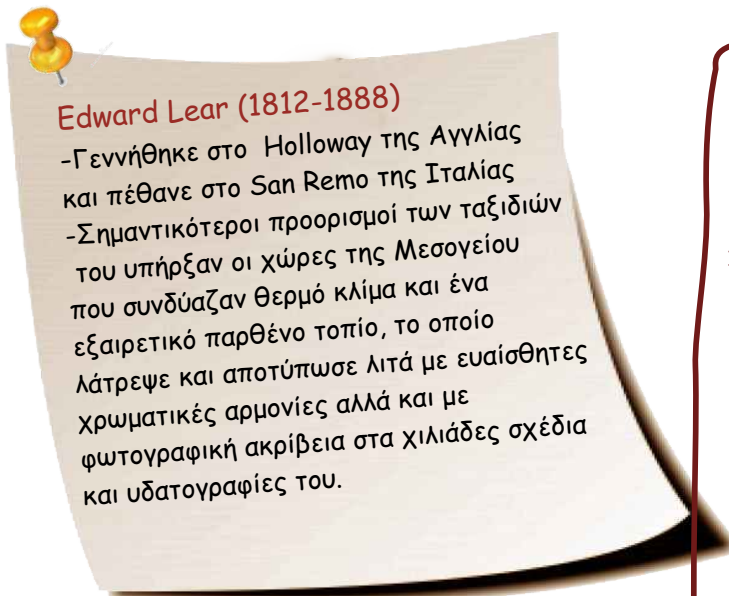

Ας γνωρίσουμε τον κ. Λήρ!

Ο Edward Lear ή Εδουάρδος Λύαρ, όπως ο ίδιος συχνά υπέγραφε τις επιστολές του, υπήρξε μία πολυσιχδής προσωπικότητα: ευφυής στιχουργός, συγγραφέας και μουσικός, ανήσυχος περιηγητής αλλά και ένας από τους παραγωγικότερους Άγγλους τοπιογράφους του 19ου αιώνα. Ως άνθρωπος ιδιόμορφος και μοναχικός, με μία ιδιαίτερη ψυχοσύνθεση, στη διαμόρφωση της οποίας συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό τα σημαντικά ψυχοσωματικά προβλήματα υγείας, αναζήτησε τη λύτρωση στη φυγή, ζώντας για πολλά χρόνια μακριά από την πατρίδα του και επιζητώντας την απομόνωση στις ταξιδιωτικές του περιπλανήσεις.

Από την ηλικία των τεσσάρων ετών την ανατροφή του Edward ανέλαβε αποκλειστικά η μεγαλύτερη αδελφή του Ann, εξαιτίας οικογενειακών δυσχερειών και της αδυναμίας της μητέρας του να τον φροντίσει. Η Ann βοήθησε τον Lear να αντιμετωπίσει τα προβλήματα υγείας του (επιληψία, άσθμα, βρογχίτιδα) και τις ψυχοσωματικές του διαταραχές και τον παρότρυνε να ξεδιπλώσει τα πλούσια ταλέντα του. Καλλιτεχνική φύση και η ίδια, τον έμαθε να ζωγραφίζει λουλούδια, πεταλούδες και πτηνά. Έφηβος ακόμη ο Lear ξεκινά τη σταδιοδρομία του ως σχεδιαστής φυσικής ιστορίας για βιοποριστικούς λόγους. Οι πολυάριθμες σπουδές πτηνών και ζώων ανέδειξαν τις ικανότητές του στη λεπτομερή παρατήρηση και τη σχεδιαστική ακρίβεια και καλλιέργησαν την πειθαρχία του στην ακριβή απόδοση σχήματος και υφής, εφόδια που αξιοποίησε στο έπακρο στις μετέπειτα τοπιογραφίες του.

Σύντομα, λόγω της μειωμένης όρασης και των άλλων προβλημάτων υγείας, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το λεπτομερές έργο της φυσικής απεικόνισης των ζώων και το υγρό κλίμα της Αγγλίας. Το 1837 αναχώρησε για την Ιταλία, γεγονός το οποίο καθόρισε τη μετέπειτα καλλιτεχνική του διαδρομή.

Edward Lear (1812-1888)

-Γεννήθηκε στο Holloway της Αγγλίας και πέθανε στο San Remo της Ιταλίας
-Σημαντικότεροι προορισμοί των ταξιδιών του υπήρξαν οι χώρες της Μεσογείου που συνδύαζαν θερμό κλίμα και ένα εξαιρετικό παρθένο τοπίο, το οποίο λάτρευε και αποτύπωνε λιτά με ευαίσθητες χρωματικές αρμονίες αλλά και με φωτογραφική ακρίβεια στα χιλιάδες σχέδια και υδατογραφίες του.

Προσωπογραφία του Edward Lear σε ηλικία 9 ετών από την αδερφή του Ann

Ένας ανήσυχος περιηγητής

1833-1837 Ολλανδία, Ελβετία, Γερμανία, Ιρλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο

1837-1847 Ιταλία

1848 Μεσολόγγι, Κέρκυρα, Ιόνια Νησιά, Αθήνα, Αττική, Βοιωτία, Κωνσταντινούπολη, Αλβανία-Ήπειρος, Μάλτα

1849 Κάιρο, Σουέζ, Σινά, Νότια Ελλάδα, Ήπειρος, Μακεδονία

1853-1854 Αίγυπτος, Νείλος, Ελβετία

1855-1857 Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Άθως, Δαρδανέλια, Τροία, Ήπειρος-Αλβανία, Ιρλανδία

1858-1860 Βηθελέμ, Πέτρα, Νεκρά Θάλασσα, Ιερουσαλήμ, Λίβανος, Ρώμη

1861 Φλωρεντία, Ελβετία

1862-1865 Κέρκυρα, Ιόνια Νησιά, Αθήνα, Κρήτη, Νίκαια, Βενετία, Μάλτα, Ολλανδία, Ελβετία, Γερμανία, Ιρλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο

1866-1867 Δαλματικές ακτές, Νείλος, Γάζα, Ιερουσαλήμ, Κάννες

1868-1870 Κορσική, Παρίσι

1871-1872 Βόρεια Ιταλία

1873-1874 Ινδία, Κεϋλάνη

1877-1885 Ιταλία, Ελβετία, Κέρκυρα

Ο Edward Lear

- α. πορτρέτο σε ηλικία 28 ετών
Σχέδιο του Wilhelm Nicolai Marstrand
- β. φωτογραφία σε ηλικία 30 ετών
- γ. πορτρέτο σε ηλικία 45 ετών
Έργο του William Holman Hunt
- δ. η τελευταία φωτογραφία του
28 Απριλίου 1887

Λιθογραφίες του Edward Lear από το λεύκωμα του "Illustrations of the Family of Psittacidae, or Parrots", London 1832

Προσωπογραφία του Λόρδου Μπάυρον σε νεαρή ηλικία

1837 Φλωρεντία

1848 Αθήνα

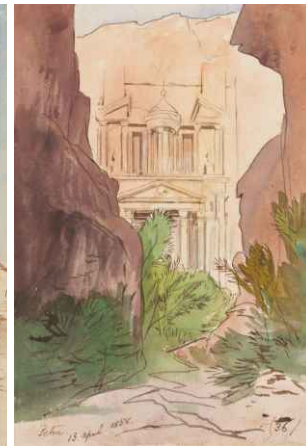
1848 Κωνσταντινούπολη

1848 Αυλώνα

1855 Κέρκυρα

1858 Ιορδανία

1860 Ιταλία

1854 Αίγυπτος

1858 Ιερουσαλήμ

1874 Ινδία

Αναζητώντας νέα θέματα για τοπιογραφίες που θα προσέλκυαν την αριστοκρατική πελατεία του, το 1848 σχεδιάζει με μεγάλο ενθουσιασμό το πρώτο του ταξίδι στην Ελλάδα που τόσο είχε υμνήσει ο πολυαγαπημένος του Λόρδος Μπάυρον.

Η ζωή... του κ. Λήρ! ...σε τίτλους

Το μοναδικό ταλέντο του Lear, το ευφυές πνεύμα του και ο διασκεδαστικός, πλην εκκεντρικός, χαρακτήρας του τον βοήθησαν να αναπτύξει ένα ευρύ πλέγμα γνωριμιών και φίλων από τον χώρο των γραμμάτων, της τέχνης και της πολιτικής.

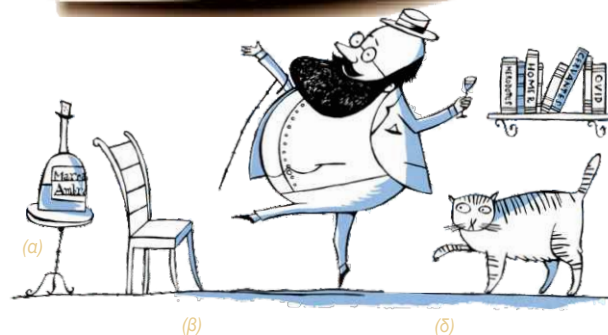
Ως συνοδοιπόρος στα ταξίδια του επέλεγε για συντροφιά όμορφους, καλλιεργημένους και αρκετά νεότερους σε ηλικία άνδρες. Βίωσε τη δυστυχία των ατελέσφορων ερώτων, σε μια εποχή που οι ομοφυλοφιλικές προτιμήσεις στη συντηρητική κοινωνία της βικτωριανής Αγγλίας θεωρούνταν έγκλημα, ενώ έφθασε πολύ κοντά να ζητήσει σε γάμο ελκυστικές γυναικείες υπάρξεις.

Ο Lear μέχρι το τέλος της ζωής του παρέμεινε μία μοναχική ψυχή σε αναζήτηση μιας ουσιαστικής πνευματικής σχέσης με ένα άλλο άτομο ανεξαρτήτως φύλου.

Τον Απρίλιο του 1856, κατά το διάστημα της παραμονής του στην Κέρκυρα, ο Lear προσέλαβε ως μάγειρα και υπηρέτη τον Γιώργο Κόκκαλη. Γεννημένος στην Κέρκυρα το 1817, ήταν παιδί Σουλιωτών που είχαν καταφύγει στο νησί μετά την κατάληψη του Σουλίου από τα στρατεύματα του Αλή Πασά. Ο Γιώργος Κόκκαλης θα υπηρετήσει με πίστη, φροντίδα και αφοσίωση τον Lear για 27 ολόκληρα χρόνια, παραμένοντας ένας αγαπητός φίλος, βοηθός και συνοδοιπόρος του.

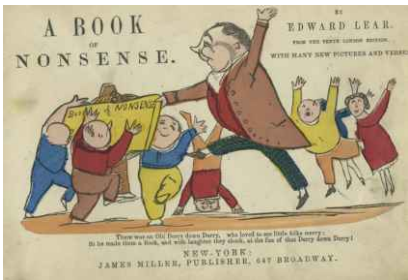
Για τον Lear ο αυτοσαρκασμός και η εξωτερικευση ήταν ο τρόπος για να ξεπεράσει το μόνιμο βάσανο που του προκαλούσαν τα σωματικά του ελαττώματα. Η μεγάλη μύτη, τα μυωπικά γυαλιά, τα δυσανάλογα μακριά πόδια και η τάση του προς την παχυσαρκία ήταν στοιχεία που διακωμώδησε στις αμέτρητες γελοιογραφίες του εαυτού του αλλά και στα σκιστάκια που συνόδευαν τους σκωπτικούς στίχους τους.

Το 1887, έναν χρόνο πριν από τον θάνατο του Lear, πεθαίνει και ο τελευταίος πιστός του σύντροφος, ο Foss: ο διάσημος τигρέ, ασχημούλης και παχύς γάτος με την κομμένη ουρά, ο οποίος πρωταγωνιστεί σε δεκάδες σχέδια του Lear. Η αφοσίωση που έδειχνε στον τετράποδο φίλο του αποτελεί μία απόδειξη για το πόσο μοναχικός άνθρωπος ήταν ο Lear.

Η ζωή... του κ. Λήρ!

...σε τίτλους ...η συνέχεια

Μια από τις πολλές εκδόσεις του "Book of Nonsense"
Α. Παπασταύρος, Edward Lear. Ζωγραφίζοντας την Ήπειρο, Ιωάννινα 2014

Ο Lear έγινε ευρέως γνωστός στον αγγλόφωνο, κυρίως, κόσμο για τα ποιητικά του "ανοησιολογήματα" ή στιχουργικά παραδοξολογήματα, τα "Nonsense Limericks". Τέτοιου είδους ποιήματα ήταν διαδεδομένα στην Ιρλανδία, όπου και πρωτοδημιουργήθηκαν - συγκεκριμένα στην πόλη Limerick, από την οποία πήραν και το όνομά τους- και ήταν συνήθως άσεμνα. Αυτός όμως που έκανε διάσημο αυτό το περίεργο είδος ποιημάτων ήταν ο Lear. Οι στίχοι του και η ιδιαίτερη εικονογράφηση τον καθιέρωσαν ως τον "Μαίτρ της ανοησίας". Ο ίδιος ο Lear έχει διακηρύξει ότι οι στίχοι του δεν κρύβουν κανένα υπονοούμενο κι ότι είναι ξεκάθαρες ανοησίες, αλλά αρκετοί έχουν μπει στον πειρασμό να βρουν κρυμμένες, κυρίως σεξουαλικές, αναφορές ανάμεσα στις γραμμές των ποιημάτων του. Τα ταξίδια του Lear αποτέλεσαν σημαντική πηγή έμπνευσης για τα λίμερικς.

Ο Γιώργος Σεφέρης, που γνώριζε και αγαπούσε το έργο του Lear, είχε σκεφτεί να μεταφράσει στα Ελληνικά τη λέξη "λίμερικς" ως "ληρολογήματα", παίζοντας διπλά με το όνομα του Lear (Ληρ) και τη λέξη ληρολόγημα (τρελή κουβέντα).

Εκτός από τα λίμερικς ο Lear ανέπτυξε και άλλες φόρμες ανοησιολογημάτων: εκτεταμένα ποιήματα και πεζά, τραγουδάκια, αλφαβητάρια, φυτολόγια, συνταγές μαγειρικής κ.α., τα οποία κοσμούσε με τα ανάλογα σκίτσα. Παρόλο που ορισμένα από τα ποιήματα του Lear συγκαταλέγονται μεταξύ των γνωστότερων της αγγλικής γλώσσας, η κατηγοριοποίηση του έργου του Lear στην «παιδική λογοτεχνία» δεν του χάρισε την αρμόζουσα διεθνή αναγνώριση.

Σκίτσα για τα αλφαβητάρια της ανοησίας

Σκίτσο από το τραγούδι "Η κουκουβάγια και η γάτα"

Σκίτσο για το φυτολόγιο της ανοησίας

Ήταν ένας γέρος στις Κέρκυρας το νησί που δεν ήξερε ποτέ με τι ν' ασχοληθεί κι έτρεχε όλη μέρα από δω και από κει μέχρι που ο ήλιος τον έκανε σοκολατί το σαστισμένο γέρο στις Κέρκυρας το νησί.

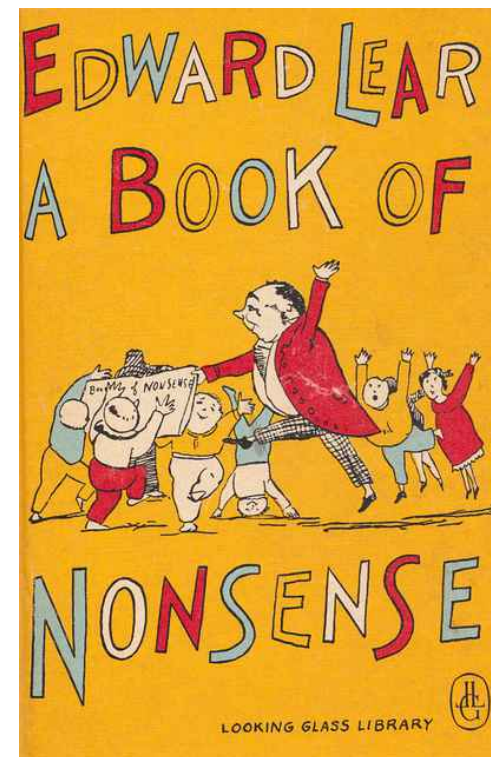
Ήταν ένας γέρος στις Θερμοπύλες που όλο μαγειρεύε κρύες κι έρμες νίλες: και του λεν: "Α' θες αβγά στα τσαρούχια σου βραστά, μωρ' δεν πολυχρονάς στις Θερμοπύλες".

Λιμερικά ή Ληρολογήματα

- ☞ Είναι τα ονόματα που πρότεινε ο Σεφέρης – κύριος εισηγητής των λίμερικ (limerick) στην Ελλάδα – τα οποία παραπέμπουν στον Άγγλο εμπνευστή τους Εδουάρδο Λήρ και ετυμολογικά στις λέξεις λήρος, ληρολογώ που σημαίνει εμπαίζω, κοροϊδεύω.
- ☞ Πρόκειται για σύντομα σατυρικά ποιήματα ή απλώς κωμικά, «χωρίς νόημα», στα οποία συνυπάρχει το λογικό με το παράλογο, το δυνατό με το αδύνατο, το πιθανό με το απίθανο, όπου τα άψυχα πράγματα και τα ζώα αποκτούν ανθρώπινη υπόσταση και χαρακτηριστικά.
- ☞ Συνήθως αποτελείται από πέντε στίχους.
- ☞ Ομοιοκαταληκτούν ο πρώτος, ο δεύτερος και ο πέμπτος στίχος μεταξύ τους και ο τρίτος με τον τέταρτο.
- ☞ Ο πρώτος στίχος περιέχει την παρουσίαση του πρωταγωνιστή (φύλο, ηλικία, καταγωγή).
- ☞ Στον δεύτερο αποκαλύπτεται η ιδιότητα και η δράση του πρωταγωνιστή.
- ☞ Στον τρίτο βλέπουμε την εξέλιξη της δράσης.
- ☞ Στον τέταρτο βλέπουμε την αντίδραση των άλλων ή τις συνέπειες της δράσης.
- ☞ Στον πέμπτο υπάρχει επανάληψη του πρώτου στίχου με την προσθήκη ενός χαρακτηριστικού επιθέτου που σχολιάζει τον πρωταγωνιστή και συνοψίζει τον χαρακτήρα του.

Ένας εύκολος τρόπος για να φτιάξουμε λίμερικ είναι να συμπληρώσουμε τις παρακάτω προτάσεις:

1. **Ποιος**(κάποιος-παρουσίαση του πρωταγωνιστή)
2. **ιδιότητα**(βασική ιδιότητα ή παραξενιά του πρωταγωνιστή)
3. **τι έκανε ή τι έπαθε**..... (τι έκανε ο πρωταγωνιστής ή τι είπε ο κόσμος για αυτή του την πράξη)
4. **τι έκανε, τι είπε** (τι έκανε ο πρωταγωνιστής ή τι είπε ο κόσμος για αυτή του την πράξη),
5.(ένα περίεργο επίθετο για τον πρωταγωνιστή, συνήθως ο 5ος στίχος είναι παραλαγή του 1ου στίχου)

☉ **Οι δημιουργοί των λίμερικ συμπληρώνουν τους στίχους με αστεία σκίτσα**

**Ένας άντρας απ' τη Χάγη
Με το νου τρέλες παράγει
Κι έφτιαξε ένα μπαλόνη
Στο φεγγάρι είχε τιμόνη
Ο πλανεμένος άντρας απ' τη Χάγη.**

Edward Lear, μτφρ. Ευθυμιάδης

**Έναν παράξενο άντρα από τη Δύση
Με στολισμένο ρούχο είχανε ντύσει
Τον ρωτούσανε «Σου κάνει;»
Κι απαντούσε «Σα φουστάνι!»
Ο δύστροπος ο άντρας απ' τη Δύση.**

Edward Lear, μτφρ. Ευθυμιάδης

**Ήταν μια κοπέλα από τη Σάμο
που έχωσε το δεξί της στην άμμο
και με τ' άλλο χέρι
εκρατούσε ένα αστέρι
ετούτη η κοπέλα απ' τη Σάμο.**

Γ. Σεφέρης 1975

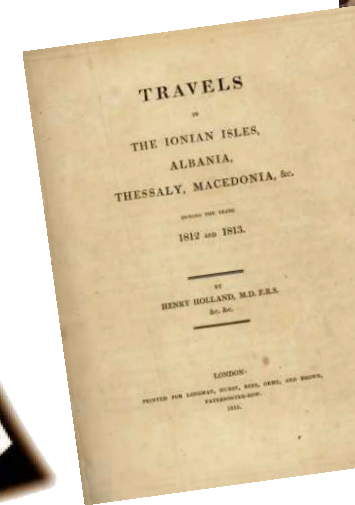
Η Ήπειρος με το βλέμμα των περιηγητών

Οι αρχές του 19^{ου} αιώνα βρήκαν την περιοχή της Ηπείρου στο στόχαστρο των μεγάλων δυνάμεων της εποχής οι οποίες, εκμεταλλευόμενες την ιδιόμορφη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί με το ανεξάρτητο πασαλίκι του Αλή πασά των Ιωαννίνων, αναζητούσαν συνεχώς μία αφορμή για επέμβαση στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Περιηγητές κάθε λογής, οι οποίοι στις περισσότερες περιπτώσεις λειτουργούσαν ως απεσταλμένοι των ξένων κυβερνήσεων, συρρέουν για να γνωρίσουν από κοντά τα εδάφη του διαβόητου “Βεζύρη της Αλβανίας” και τα δυσπρόσιτα λημέρια των Σουλιωτών, τροφοδοτώντας με ειδήσεις το αχόρταγο για εξερευνησεις δυτικοευρωπαϊκό κοινό μέσα από τις εκδόσεις των ταξιδιωτικών τους χρονικών. Το πλούσιο μυθολογικό παρελθόν και οι αρχαιότητες της περιοχής της Ηπείρου, η ποικιλομορφία του φυσικού αναγλύφου και το σύνθετο πολυπολιτισμικό σκηνικό, σε συνδυασμό με μία διάχυτη ατμόσφαιρα εξωτισμού, ασκούσαν μία διαρκή γοητεία στους Ευρωπαίους επισκέπτες και ενέπνευσαν μερικά από τα εικονογραφικά θέματα της εποχής.

Δύο από τους μεγαλύτερους Άγγλους περιηγητές της περιοχής της Ηπείρου, τον γιατρό Henry Holland (1788-1873) και τον συνταγματάρχη William Martin Leake (1777-1860), είχε την τύχη να γνωρίσει από κοντά ο Edward Lear κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Κέρκυρα. Στα μέσα πια του αιώνα, η περιοχή είχε αρχίσει να χάνει από την αίγλη της εποχής κατά την οποία αποτελούσε το κέντρο της επικράτειας του Αλή πασά. Συνέχιζε ωστόσο να προσελκύει τους ξένους περιηγητές, οι οποίοι φρόντιζαν να την εντάξουν στους ενδιαμέσους σταθμούς των ταξιδιών τους.

Στα ταξιδιωτικά κείμενα ο όρος “Ελλάδα” παρέπεμπε στο νεοσύστατο τότε ελληνικό κράτος (1830), ενώ εκείνος της “νότιας Αλβανίας” σε αυτό που εμείς σήμερα θα αποκαλούσαμε “ενιαία Ήπειρο” (βόρεια και νότια). Αντίστοιχα η Ήπειρος, που μόλις το 1913 θα κατορθώσει να πετύχει την πολυπόθητη ένωση με το Βασίλειο της Ελλάδας, αποδιδόταν συχνά από τους περιηγητές με τον γεωγραφικό όρο Αλβανία.

William Martin Leake
Henry Holland

“Αρβανίτικα παλικάρια προς καταδίωξη του εχθρού”
Υδατογραφία του C.R.Cockerell (c. 1820)

“Φιλιότες”, Έγχρωμη λιθογραφία του George de la Poer Beresford (1855)

Ο Αλή Πασάς
Έγχρωμο χαρακτηριστικό σε σχέδιο του
Louis Dupri (1823)

“Η κοιλάδα του Σουλιού, ο αρχαίος Αχέρωντας. Αλβανία” και “Η πόλη και το κάστρο της Παραμυθιάς, Αλβανία”
Έγχρωμα χαρακτηριστικά των W.L. Leitch - W. Floyd (1838)

Περιοδείες στην Ήπειρο και την Αλβανία

Τον Σεπτέμβριο του 1848, επιστρέφοντας από την Κωνσταντινούπολη στην Κέρκυρα μέσω Θεσσαλονίκης, ο Lear πραγματοποίησε ένα παράτολμο οδοιπορικό στο βόρειο τμήμα της Αλβανίας, κάνοντας ένα σύντομο πέρασμα από την Πρέβεζα και την Άρτα.

Την άνοιξη του επόμενου χρόνου, μετά από μία ευχάριστη περιπλάνηση στην Πελοπόννησο, ο Lear επιχειρεί το δεύτερο μεγάλο του ταξίδι στην Ήπειρο και φιλοτεχνεί δεκάδες σχέδια από τόπους που τον συγκίνησαν: Πρέβεζα, Άρτα, Λάκκα Σουλίου, ενδοχώρα και παράλια Θεσπρωτίας, Ιωάννινα.

Τα επόμενα χρόνια, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Κέρκυρα, ο Lear δεν έχανε ευκαιρία για σύντομες εξορμήσεις στις απέναντι ηπειρωτικές ακτές. Μία από τις παραγωγικότερες περιηγήσεις του ήταν αυτή της άνοιξης του 1857, κατά τη διάρκεια της οποίας επισκέφθηκε τη νότια Αλβανία, τα Ιωάννινα, τη Λαψίστα, τα Ζαγοροχώρια και την Κόνιτσα.

Τις εντυπώσεις από τις πρώτες περιοδείες του στην Αλβανία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία (1848-1849) δημοσίευσε ο Lear με τον τίτλο *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* [Ημερολόγια ενός τοπιογράφου στην Αλβανία κλπ.]. Η έκδοση, που κυκλοφόρησε με μεγάλη επιτυχία το 1851, πέρα από ευχάριστο ανάγνωσμα αποτελούσε και ένα είδος ταξιδιωτικού οδηγού για όσους θα έπαιρναν το ρίσκο να πραγματοποιήσουν ένα ανάλογο οδοιπορικό.

1849 Ιωάννινα

1849 Νικόπολη

Περιοδείες του Lear στη Θεσπρωτία
άνοιξη 1849, Σούλι, Αχέροντας, Φανάρτι, Πάργα,
Μαργαρίτι, Παραμυθιά, Δωδώνη, Φιλιάτες
καλοκαίρι 1856, Φιλιάτες
άνοιξη 1857, Καλαμάς, Βουθρωτό

Θεσπρωτικές εικόνες

Σούλι

5 Μαΐου 1849

"Διασχίσαμε το ρέμα και ξεκινήσαμε την ανάβαση στα δεξιά του γκρεμού, μέσα από στενά και απόκρημνα μονοπάτια που οδηγούν σε ένα πολύ ψηλό σημείο από το οποίο αρχίζει το δύσκολο πέρασμα των στενών του Σουλιώτικου. Κι ενώ μοχθούσαμε ανεβαίνοντας τον λόφο, δεν απασχολούσε τη σκέψη μου το πραγματικά ενδιαφέρον τοπίο αλλά οι θύμησες των εκπληκτικών γεγονότων που συνδέονται με τους αγώνες των ηρωικών ανθρώπων που σαράντα χρόνια πριν είχαν εξοντωθεί ή εξοριστεί από τον τύραννο εχθρό τους. Κάθε στροφή κατά μήκος του περάσματος το οποίο είμαι έτοιμος να διαβώ έχει σηματοδοτεί από κάποια συνομωσία ή σφαγή: κάθε γραμμή στο Χρονικό του τελευταίου Σουλιώτικου πολέμου είναι χαραγμένη με αίμα...

... Απ' όσο θυμάμαι, λίγα μόνο τοπία μπορούν να συναγωνιστούν σε αγριότητα το κάστρο της Κιάφας ή το κάστρο του Σουλίου και, με εξαίρεση τις ερήμους στη χερσόνησο του Σινά, δεν έχω αντικρύσει πουθενά έναν τόσο γραφικό και παράξενο τόπο."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Η πεδιάδα του Αχέροντα

5 Μαΐου 1849

"Σύντομα διασχίσαμε πάλι τον Αχέροντα, στην περιοχή της ερειπωμένης εκκλησίας της Γλυκής, όπου ο ποταμός γίνεται αξιοσημείωτα πλατύς. Οι Αλβανοί που μας συνόδευαν πέρασαν τα ορμητικά νερά πιασμένοι χέρι-χέρι. Σε κάθε στροφή του φαραγγιού, μέσω του οποίου κυλά ο ποταμός, έχει κανείς πολύ διαφορετικές και υπέροχες απόψεις του Σουλίου, αλλά από το σημείο αυτό η γενική εικόνα του τοπίου είναι ιδιαίτερα επιβλητική. Ανυπομονώντας να φτάσω στην Πάργα πριν νυχτώσει, δεν επισκέφθηκα τα ερείπια της Γλυκής αλλά ακολούθησα τη διαδρομή μέσα στον κάμπο, ανάμεσα σε ορυζώνες, προς το χωριό της Ποταμιάς όπου και σταματήσαμε το μεσημέρι...

...Σπαταλήσαμε πολύ χρόνο για να βρούμε τον δρόμο ανάμεσα στις τάφρους και τα ποτιστικά αυλάκια των ορυζώνων, οι οποίοι είναι πολύ εκτεταμένοι σ' αυτό το μέρος της ελώδους πεδιάδας του Φαναρίου. Τα μονοπάτια ανάμεσά τους είναι ένας τέλειος λαβύρινθος και κοπιάσαμε πολύ επιλέγοντας λαθεμένες παρακάμψεις. Στο τέλος, ωστόσο, διασχίσαμε τον Βουβό από μια γέφυρα και αφήσαμε τις πεδιάδες της Αχερουσίας, ακολουθώντας πορεία ανατολικά με κατεύθυνση προς την Πάργα."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Θεσπρωτικές εικόνες

Πάργα

7 Μαΐου 1849

"Γύρω στις 09:00 φτάσαμε στους όμορφους και εκτεταμένους ελαιώνες για την καλλιέργεια των οποίων είναι γνωστή η Πάργα: ντύνουν όλους τους τριγύρω λόφους και κρέμονται, ευχάριστοι και θαλεροί, πάνω από τον βράχο και τον γκρεμό μέχρι τη θάλασσα...

...Μου βρήκαν κατάλυμα σε ένα πολύ αξιοπρεπές σπίτι, αληθινό καταφύγιο από τη ζέση του μεσημεριού, για το οποίο ήμουν ευγνώμων. Το απόγευμα και το βράδυ έκανα πολλά σχέδια από όλες τις πλευρές του ακρωτηρίου της Πάργας. Από κάθε άποψη είναι υπέροχη, πολύ διαφορετική γενικά από το αλβανικό τοπίο και ο χαρακτήρας της θυμίζει περισσότερο σκηνικό στις ακτές της Καλαβρίας ή του Αμάλφι. Όμως, παρά το ευχάριστο βράδυ, τα αστραφτερά λευκά κτίρια που στεφανώνουν τον βράχο στα πόδια του οποίου παφλάζουν τα κύματα, το θρόισμα των ελιών από πάνω μου, το μοναστήρι στο νησάκι και την απέραντη λαμπερή θάλασσα, παρόλα αυτά ένιωθα ανυπόμονος να φύγω από την Πάργα. Η εικόνα, ψεύτικη ή αληθινή, της 10^{ης} Απριλίου 1819 ξεπρόβαλε μπροστά μου και ευχήθηκα με όλη μου την καρδιά να μην είχα επισκεφτεί την Πάργα."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Μαργαρίτι

8 Μαΐου 1849

"Πριν τις 11:00 φτάσαμε στο Μαργαρίτι. Βρίσκεται σε μια στενή κοιλάδα που περιβάλλεται από λόφους χωρίς κάποια ιδιαίτερη ομορφιά. Υπάρχουν, ωστόσο, πολλές μικρές ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες που μας αποζημιώνουν. Στις πλαγιές του λόφου βρίσκονται διάσπαρτα πολλά τούρκικα σπίτια με κήπους. Πάνω από τα σπωροφόρα δέντρα ξεπροβάλλουν ένας-δύο μικροί μιναρέδες και πλούσιες συστάδες από πλατάνια σκιάζουν την κοιλάδα.

Το Μαργαρίτι, που παραμένει ένας σημαντικός τόπος, είχε κάποτε μεγάλη έκταση και ισχύ και ήταν ένα από τα τελευταία μέρη που αντιστάθηκαν στη δύναμη του Αλή, αλλά στο τέλος είχε και αυτό την ίδια τύχη με τις γειτονικές περιοχές."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Θεσπρωτικές εικόνες

Παραμυθιά

8 Μαΐου 1849

"...Σύντομα αρχίσαμε να κατεβαίνουμε προς τους καταπράσινους και ευχάριστους κάμπους της Παραμυθιάς. Η πόλη και το κάστρο της βρίσκονται στο βόρειο άκρο της πεδιάδας που προστατεύεται από εντυπωσιακά βουνά. Σε κάθε βήμα μας στην πεδιάδα του Κωκυτού φαινόταν ολοένα και πιο όμορφος ετούτος ο έξοχος τόπος, που είναι χωρίς αμφιβολία μία από τις πιο σπουδαίες πόλεις στην Αλβανία. Τα βουνά που περικλείουν την κοιλάδα από κάθε πλευρά αποκρύπτουν οποιαδήποτε μακρινή θέα, αλλά ο ίδιος ο λόφος της Παραμυθιάς έχει από μόνος του τόσο ενδιαφέρον, ικανό να απασχολήσει έναν καλλιτέχνη για πολύ καιρό.

Η κορυφή του βράχου, στις πλευρές του οποίου είναι χτισμένα τα σπίτια της πόλης, στέφεται από ένα κάστρο και κάτω από αυτό βρίσκονται διάσπαρτες γραφικές κατοικίες ανάμεσα σε κυπαρίσσια και όλα τα είδη της βλάστησης. Ρέματα, πέτρινες βρύσες, ελληνικές εκκλησίες και τζαμιά, ένα δεύτερο κάστρο πάνω από την περιοχή που μπορεί να θεωρηθεί ως η κάτω πόλη, μεγάλες συστοιχίες από ψηλά δέντρα στην κοιλάδα και το γεμάτο έλατα βουνό προσθέτουν γοητεία και μεγαλείο στο τοπίο."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Δωδώνη

10 Μαΐου 1849

"Ωστόσο, αποφασισμένος να δω τα ερείπια στους Δραμεσιούς, περπάτησα προς τα εκεί με έναν οδηγό... Παρά το κρύο ανεμοβρόχι, που σχεδόν μας έκρυβε τη θέα προς το βουνό Ολύτσικα, ήταν αδύνατο να μην εντυπωσιαστώ από το επιβλητικό μέγεθος και τη θέση του σπουδαίου αυτού θεάτρου το οποίο, με βάση τις διαστάσεις του, κατατάσσεται στην ίδια κατηγορία με τα μεγαλύτερα θέατρα της Ελλάδας, της Σπάρτης, του Άργους, της Αθήνας, της Μεγαλόπολης κλπ., έχοντας συνολική διάμετρο 460 πόδια.

Θεωρείται ότι τα εκτεταμένα αυτά ερείπια ανήκουν σε ένα ιερό και στον χώρο για τις δημόσιες συναθροίσεις των Μολοσσών... Λυπήθηκα πολύ που δεν ήμουν σε θέση να σχεδιάσω έτσι όπως θα ήθελα σε αυτό το ενδιαφέρον σημείο, παρόλο που έκανα ένα σχέδιο. Αν όμως οι συνθήκες ήταν κατάλληλες, η κοιλάδα κάτω από το τεράστιο θέατρο, με τις ψηλές κορυφές του Ολύτσικα να δεσπόζουν από πάνω και τις πυκνές συστάδες των δέντρων στους πρόποδες, θα με έβαζε σε πειρασμό να περάσω ολόκληρη τη μέρα εκεί."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Θεσπρωτικές εικόνες

Φιλιάτες

30 Μαΐου 1849

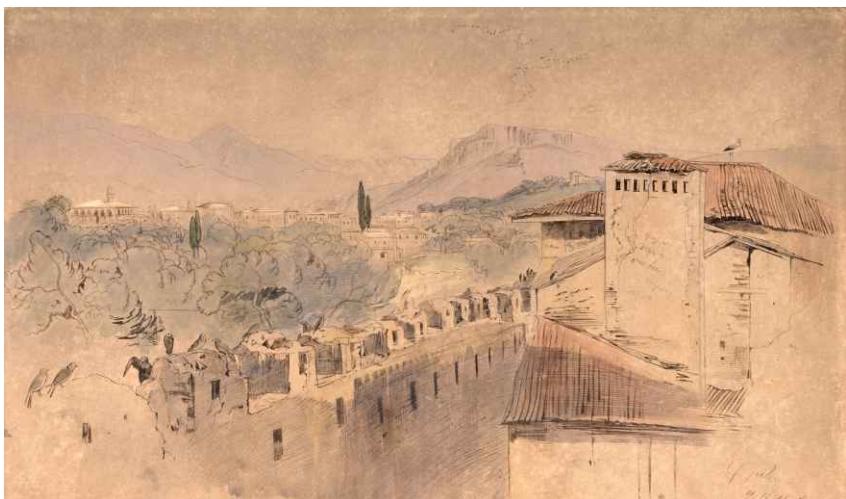
"... Αφού κατεβήκαμε μέσα από ένα στενό φαράγγι, γύρω στις δώδεκα φθάσαμε στους Φιλιάτες: ένα μέρος που βρίθει ομορφιάς, κοντά σε εκείνον τον εντυπωσιακά διαμορφωμένο βράχο που, ιδωμένος από την Κέρκυρα, δεσπόζει τόσο επιβλητικά στο τοπίο. Πολύ μετάνιωσα που δεν σχεδίασα τους Φιλιάτες κατεβαίνοντας προς την παράκτια πεδιάδα, καθώς, πράγματι, υπάρχουν εδώ μερικά από τα ωραιότερα τοπία σε όλη την Αλβανία και τα περίχωρα."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

8 Αυγούστου 1849

"...Στις 9 επιστρέψαμε στην ακτή και τρέξαμε στη Σκάλα Σαγιαάδας, όπου νωρίς στις 10 αποβιβαστήκαμε. Σύντομα εγκατασταθήκαμε στο σπίτι του Τζαφέρ πασά, που τόσο θα ήθελα να μπορούσες να το δεις. Είναι ένα από αυτά τα περίεργα τούρκικα σπίτια όλο στέγες και καφασωτά, χτισμένο γύρω από μια αυλή με τοίχους και πύργους. Οι τοίχοι είναι μαύροι από τις κάργιες και οι πύργοι άσπροι από τους πελαργούς."

Από επιστολή του Edward Lear στην αδελφή του Ann

Βουθρωτό

Τον 19^ο αιώνα το Βουθρωτό ήταν ένας συχνός ταξιδιωτικός προορισμός, ιδιαίτερα για τους Άγγλους αριστοκράτες που διέμεναν στην Κέρκυρα και εξορμούσαν σε ημερήσιες εκδρομές για να επισκεφτούν τις αρχαιότητες και να κυνηγήσουν άγρια θηράματα στους εκτεταμένους βαλτότοπους. Οθωμανικό φυλάκιο ήδη από την περίοδο του Αλή πασά, παρέμενε ένα σημαντικό αλιευτικό καταφύγιο που κατοικούταν από λιγοστούς ψαράδες και τελωνειακούς.

Το Βουθρωτό, τόπος με πλούσια μυθολογία και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, υμνήθηκε χαρακτηριστικά από τον Βιργίλιο (Αινειάδα) και έγινε γνωστό από τα εκτενή περιηγητικά κείμενα των Francois Rouquerville και William Martin Leake. Ο Edward Lear επισκέπτεται την περιοχή στα 1857. Αντί για γραφικά ερείπια, τα σχέδιά του αποτυπώνουν το μεγαλείο του τοπίου και την παρθένα φύση σε μία πανέμορφη, άγρια και ανεξερεύνητη ακόμη γωνιά των ηπειρωτικών παραλίων.

Θεσπρωτικές εικόνες

Οι καταρράκτες του Καλαμά

5 Νοεμβρίου 1848

"...Ίσως ένα από τα ομορφότερα σημεία της πρωινής διαδρομής ήταν κοντά στους καταρράκτες του Καλαμά (τρεις ώρες αφότου αφήσαμε τη Ζαραβίνα), που συνέχιζα να το θαυμάζω ακόμα και κάτω από το αδιάκοπο χιονόνερο και τον δριμύ αέρα. Μετά από μία κουραστική ανάβαση μέσα στο κρύο φθάσαμε στον λόφο της Ζίτσας, ένα μέρος που ανυπομονούσα να επισκεφτώ περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο στην Αλβανία..."

μτφ. από Edward Lear, *Journals of a landscape painter in Albania, &c.* (London, 1851)

Στο πρώτο ταξίδι στην Ήπειρο ο Lear επισκέπτεται τη Ζίτσα και το φαράγγι του Καλαμά με τον μεγάλο καταρράκτη, που τόσο είχε μαγέψει και εμπνεύσει τον ήρωα του ζωγράφου, τον Λόρδο Μπάουρον. Εννέα χρόνια αργότερα, στις 6 Απριλίου του 1857, θα επιστρέψει στο ίδιο μέρος για να σχεδιάσει αυτήν τη φορά τον εντυπωσιακό καταρράκτη που έφθανε σε ύψος τα 30 μ.

Ο καταρράκτης κατέρρευσε στις 6 Δεκεμβρίου του 1895 ύστερα από σφοδρή νεροποντή και στη θέση του στέκει σήμερα μυστηριακό το Θρυλικό Διαβολογέφυρο, ανάμεσα στα χωριά Καταρράκτης (παλιά Γλίζιανη) και Λίθινο Ιωαννίνων.

Πίσω από τα τοπία

Ουσιαστικά αυτοδίδακτος, ο Lear εργαζόταν με έναν δικό του ξεχωριστό τρόπο. Λόγω της αδύνατης όρασής του, παρατηρούσε στην αρχή λεπτομερώς το τοπίο με κιάλια και μετά σχεδίαζε ταχύτατα με μολύβι. Πάνω στα σχέδια προσέθετε χειρόγραφες σημειώσεις με σύντομες τοπογραφικές πληροφορίες και άλλες οπτικές παρατηρήσεις, που τον βοηθούσαν αργότερα στο ατελιέ του να αναπαράγει με μεγάλη ακρίβεια τον χαρακτήρα του τοπίου και τον ιδιαίτερο φωτισμό κατά τις διαφορετικές ώρες της ημέρας.

Τη στιγμή που σκιτσάριζε βιαστικά στο πεδίο δεν προσέθετε χρώμα στα έργα του. Το “μελάνωμα” και ο χρωματισμός ήταν μία μακρόχρονη διαδικασία που ολοκληρωνόταν μήνες ή χρόνια μετά την αρχική σχεδίαση. Τους χειμώνες, όταν ο καιρός δεν ευνοούσε τα ταξίδια προς αναζήτηση νέων θεμάτων, περνούσε τα παλιά σχέδια με μελάνι και πινελιές ακουαρέλας σύμφωνα με τις χειρόγραφες σημειώσεις του.

Ιδιαίτερη σημασία στα έργα του Lear έχει και η παρουσία του ανθρώπινου στοιχείου. Οι φιγούρες εντάσσονται οργανικά μέσα στο έργο, δίνοντας άλλοτε την αίσθηση της κλίμακας και άλλοτε υπογραμμίζοντας στοιχεία της σύνθεσης που θέλει να τονίσει ο ζωγράφος.

Πάργα. Λεπτομέρεια με τις χειρόγραφες σημειώσεις του ζωγράφου

Παραμυθιά (λεπτομέρεια)

Ιωάννινα

Άρτα (λεπτομέρεια)

Φιλιάτες. Σπουδές ανδρών, Edward Lear, 10-14 Αυγούστου 1856

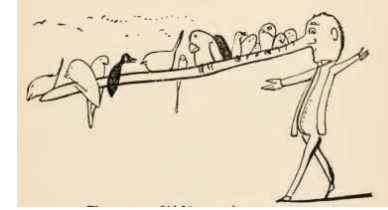
Φύλλο εργασίας

1

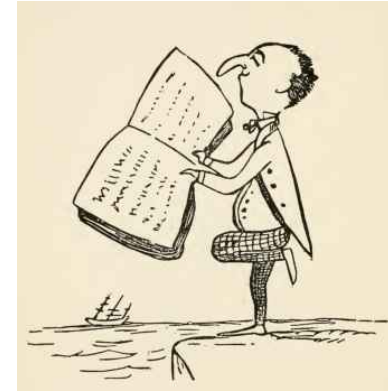
Φτιάχνω το δικό μου λίμερικ! Στη συνέχεια συμπληρώνω τους στίχους με ένα γρήγορο σκίτσο.

2

Γράψε τις δικές σου λεζάντες στα παρακάτω σκίτσα του Edward Lear.

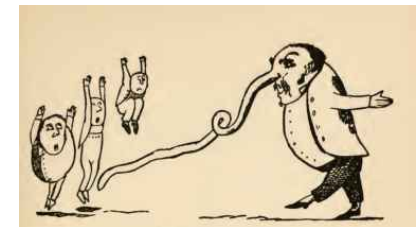

Φύλλο εργασίας

3

Γράψε τρία επίθετα τα οποία πιστεύεις ότι σε χαρακτηρίζουν. Στη συνέχεια φτιάξε μία γελοιογραφία του εαυτού σου!

α

β

γ

4

Φτιάξε τη δική σου παραμυθοσαλάτα!

Ανακάτεψε τους ήρωες από διάφορα παραμύθια και φιάξε το δικό σου παραμύθι!

Χρησιμοποίησε τους ήρωες από τρία τουλάχιστον παραμύθια.

Φύλλο εργασίας

5

Παρατήρησε καλά το παραπάνω έργο του Edward Lear και προσπάθησε να απαντήσεις στα ερωτήματα:

- Αναγνωρίζεις την περιοχή που απεικονίζεται στο συγκεκριμένο έργο του Lear;
- Μπορείς να εντοπίσεις στον πίνακα το όνομα της περιοχής; Ποια χρονιά τον ζωγράφισε; Τι άλλες λεπτομέρειες σημειώνει στα έργα του ο ζωγράφος; Τι χρώματα χρησιμοποίησε στο παραπάνω έργο;
- Πόσα “επίπεδα” μπορούμε να διακρίνουμε στο έργο; Ποια αντικείμενα ή μορφές κυριαρχούν σε κάθε επίπεδο;
- Τι πληροφορίες για το τοπίο μπορούμε να αντλήσουμε από τον πίνακα; Μπορείς να εντοπίσεις κάποια χαρακτηριστικά κτίρια και να φανταστείς τη λειτουργία τους; Σώζονται κάποια από αυτά σήμερα;
- Τι πληροφορίες αντλούμε για την καθημερινή ζωή;

Ας θυμηθούμε:

- ✓ Η Παραμυθιά είναι κτισμένη στις πλαγιές του όρους Κορίλα.
- ✓ Το όνομά της πιθανολογείται ότι το πήρε από το Κάστρο του Αγίου Δονάτου που υψώνεται στα ανατολικά της, στο οποίο οι κάτοικοι έβρισκαν παραμυθιά (παρηγοριά) από τις βαρβαρικές επιδρομές.
- ✓ Η ιστορία της συνδέεται με τη γειτονική πόλη της Φωτικής, που ιδρύεται τον 1^ο αιώνα π.Χ.
- ✓ Τον 6^ο αιώνα μ.Χ. ο Ιουστινιανός ανακατασκευάζει το Κάστρο του Αγίου Δονάτου για την προστασία των κατοίκων.
- ✓ Τον 15^ο αιώνα μ.Χ. μεταφέρεται βαθμιαία ο οικισμός από το Κάστρο του Αγίου Δονάτου στον χώρο της σημερινής πόλης.
- ✓ Στις αρχές του 15^{ου} αιώνα μ.Χ. η Παραμυθιά έγινε επισκοπική έδρα και το 1430 υποτάσσεται στους Οθωμανούς.

Μην ξεχάσω να επισκεφθώ:

- * το Κάστρο του Αγίου Δονάτου
- * τον ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου
- * τα λουτρά
- * την Κούλια

Για περισσότερη ανάγνωση...

- ✓ Φανή-Μαρία Τσιγκάκου, *Η Ελλάδα του Edward Lear από τις συλλογές της Γενναδείου*, Θεσσαλονίκη 1997
- ✓ Δέσποινα Ζερνιώτη (επιμ.), *Ο Edward Lear & τα Ιόνια νησιά*, Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας, 2012
- ✓ Κωνσταντίνος Σουέρεφ (επιμ.), *Η Ήπειρος του Edward Lear*, Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2014
- ✓ Αναστάσιος Παπασταύρος, *Edward Lear. Ζωγραφίζοντας την Ήπειρο στα μέσα του 19ου αιώνα*, Ιωάννινα 2014
- ✓ Νίκος Σταμπάκης, *Edward Lear "Τα γραπτά της ανοησίας"*, εκδ. Φαρφουλάς, Αθήνα 2007
- ✓ Χαρούλα Χατζηνικολάου, *Η Νάταλι, ο Τζόνναθαν και ο Πέτερ στα χρόνια του Μεγάλου Ταξιδιού. Μια περιήγηση στη συλλογή Ζωγραφικής, Χαρακτικών και Σχεδίων του Μουσείου Μπενάκη*, Μουσείο Μπενάκη - Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Αθήνα 2007

